

Az érzéseim leginkább a zenében találnak kifejezésre

Cser Ádám, aki a Miskolci Nemzeti Színház zeneigazgatója, a Szolnoki Szimfonikus Zenekar állandó karmestere, és a Victoria Kamarakórus vezetője, a Maestro Solti Nemzetközi Karmesterverseny döntőjébe egyetlen magyarként jutott be a zsűri pontozása alapján. Dirigálásával elnyerte Ferencsik János karmesteri pálcáját. A verseny után – szerteágazó programjai mellett – tíz koncertmeghívásnak kell eleget tennie.

■ *A nagymamája opera-énekesnő, édesapja karmester, a bátyja operaénekes – segítette, vagy inkább nyomasztotta, hogy zenész családból származik?*

– Őszintén szólva gyerekként egyáltalán nem akartam karmester lenni. Zenei általános iskolába jártam Szegeden, és a tanárain gyakran mondogatták: biztos te is karmester leszel, mint az édesapád! Határozottan állítottam, hogy én ugyan nem! Kívülről nézve ez az egész dolog nekem nagyon merevnek tűnt – a zenekar élén áll egy ember, aki furcsa ruhát visel, és roppant szigorú... Ezzel szemben a hangszeren való játék, az éneklés mindig nagyon érdekelt; a mai napig sokat énekelek, zongorázom, ha nem is nyilvánosan. A bátyám hét évesen csellózni kezdett, én ennyi idősen még nem vettem hangszeret a kezembe. Aztán 1988-ban egy szeptemberi napon úgy döntöttem, hogy elkezdek zongorát tanulni; a szüleim tudta nélkül mentem el a zeneiskolába felvételizni, és hazavittem a hírt, hogy felvettek. Ekkor kilenc éves voltam.

■ *Teljesen kitöltötte az érdeklődését a zene, vagy más is foglalkozott?*

– Gyerekként nagyon sok dolog érdekelt – a versírás, a festészet éppen úgy, mint a matematika, vagy a csillagászat. Apám azt mondta, hogy aki zenész akar lenni, annak ezt tudnia kell hat éves korában, és mindent ennek megfelelően kell tennie az életében. Én ezt máshogy éltem meg. Tisztán éreztem, hogy igenis ez az utam. Nem zenei gimnáziumba jártam, hanem a piaristákhoz; második éve járhattam oda, amikor minden lelkesedésemem túl ráeszméltem, mennyire fontos nekem a zene. Ekkoriban komponáltam, festettem, rajzoltam, időnként novellákat írtam – minden alkotási felületet ki akartam próbálni, hogy kifejezzem az érzéseimet.

■ *Ha ennyi mindennel megpróbálkozott, akkor miért választotta mégis a zenélést? Miért jelentett mást, mint például a festészet?*

– Az első szerelem kiváltott belőlem egy zeneművet 11 éves koromban. Az érzéseim leginkább a zenében találtak kifejezésre – teljesen összefonódott számomra a zene az érzelmekkel. A többi területen ezt nem éreztem ilyen erőteljesen; a zene a maga időbeli létezésével egészen

különlegessé vált a számomra. Nem is volt kérdés: a szegedi Tanárképző Főiskolára jelentkeztem ének-zene karvezetés szakra, majd átmentem a Zeneművészeti Egyetem szolfézs-zeneelmélet-karvezetés szakára, így megszereztem az alapokat. Ezután felvételiztem a Zeneakadémiára előbb karvezetés, majd karmester szakra. Közben Erasmus ösztöndíjjal Bécsben is elvégeztem 2009-ben két szemesztert; abban az évben a két egyetemre egyszerre jártam. S hogy ne unatkozzam, Szegeden tanítottam a konziban zeneelméletet, kamarazenét, vezettem a kórust és a zenekart, valamint Zalaegerszegegen vezényeltem.

■ *Az éneklés szerepét már többször említette, és a tanulmányait is az énektanítás, kóruséneklés szakokon kezdte; dolgozik, dolgozott ezen a területen is?*

– Én a mai napig működöm karvezetőként. Szegeden húsz évvel ezelőtt alapítottuk édesapámmal a Victoria Kamarakórust, aminek négy évig ő volt a vezetője, 2003-tól pedig átadta nekem az irányítást. 2006-ban részt vettünk Helsinkiben a Harald Andersén nevet viselő versenyen. Ez egy nagyon magas szintű, profi kamarakórusoknak meghirdetett verseny, ahova összesen nyolc együttest hívtak meg a benyújtott felvételek alapján. Három forduló volt, és olyan emberek zsűriztek, akiknek a felvételein nőttem fel – például: Tonu Kaljuste, Frieder Bernius, Stephen Cleobury, Stefan Parkman; számomra a legnagyobbak, akiket nagyon szerettem. Az ő döntésük alapján megosztott első díjat kaptunk. A Victoria Kamarakórusnak voltak nagyon aktív időszakai, amik komoly eredményeket jelentenek; Goriziában nagydíjat nyertünk, Spanyolországból és Németországból is hoztunk különböző díjakat. Mostanában évi négy-öt koncertünk van alapvetően liturgikus repertoárral, ami részben régizene, részben kortárs zene. Az évek során a kórus komoly baráti társasággá érett. Az utóbbi időkben inkább fesztiválokon léptünk fel – ilyen volt például a római, fanói szereplésünk, de Magyarországon is sok-sok helyen énekelünk már.

■ *Mindemellett Miskolcon a Színház zeneigazgatója. Itt milyen feladatai vannak?*

– A művészeti irányításért felelek; hozzám tartozik a napi szintű munka a zenekarral, az ő felkészítésük az előadásokra, valamint az operák szereposztása, a feladatok kiosztása, egy-egy darab hangszerelése, korrek-túrázása, a korrepetitorokkal való egyeztetés, és vezé-nyelek évente 60-70 előadást.

■ *Ez már önmagában sem kevés feladat, és a szimfoni-kus karmesteri oldaláról még nem is beszéltünk. Hogyan működnek a meghívások: Ön választja ki, mit szeretne dirigálni, vagy a meghívó fél?*

– Konkrét produkciókra is szoktak hívni, de van, ahol szabad kezet kapok. Az elmúlt időben Szolnokon, Pé-csett és Szegeden is vezényeltem. Még a próbarendet is alig tudtam összerakni; Miskolccal együtt négy helyen dolgoztam egyszerre. Ez három hét alatt tizenhat uta-zást jelent, nem beszélve a próbákról, amik még ennél is többet...

■ *Nem esik nehezeére párhuzamosan több hangver-senyre készülni?*

– Szerencsére nem, elég könnyen át tudok állni egyik műsorról a másikra. Gyorsan tanulok, úgyhogy a dolog-nak ezzel a részével sincs bajom. Talán inkább a fáradt-sággal néha. Pécssett most voltam először, ami emiatt különösen izgalmas volt; Szegeden pedig a diplomám óta nem kaptam lehetőséget, ezért nagyon kíváncsian vártam – és azt tapasztaltam, hogy ők is kíváncsian vár-tak engem. Amíg utazom, mindig készülök a következő feladatra. Szeretek fejből vezényelni, de nem kényszerít-tem erre magam; ha az energiaszintem megengedi, ak-kor szívesen félreteszem a kottát.

■ *A zeneszerzés hol jut szerephez ennyiféle teendő kö-zött? Mi a jelentősége, mennyire érzi sajátjának azt a területet?*

– Az alkotómunka az egyik legfontosabb az életem-ben. Azt gondolom, hogy ez az összes alkotói folyama-tom közül a leginkább maradandó. A magam számára is; nem csak azért, mert van egy kézzelfogható produk-tuma, sokkal inkább azért, mert rajtam is alakít az, amit írok. Az írás az egyik legmélyebb belső párbeszéd. Sok művem van, időről időre játsszák őket. Legutóbb a Dohnányi Zenekar adta elő az V. szimfóniámat a Zene-akadémián, amit nekik komponáltam és én is vezényel-hettem. Alapvetően nehéz időt találni a komponálásra; úgy szoktam betervezni a zeneszerzést, mint a próbái-mat, beírom a naptárba, hogy 10-15h-ig írás!!! Időnként reggeltől estig írok. A kifejezés, egy belső érzelmi világ megjelenítése számomra nagyon fontos feladat. Kórus-ra sokat írtam – konkrét emberekre, hangokra –; van kilenc dalom, négy kész szimfóniám, egy fél opera, ka-maraművek. Diploma hangversenyekre is írtam a bará-taimnak, ami a darabok személyessége miatt különle-ges, aztán van egy vonósnégyesem és még sok-sok egyéb...

FOTÓ: ÉDER VERONIKA – MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ

■ *El tudja képzelni, hogy valaha minden idejét erre fordítsa?*

– Sokszor megkísért a gondolat, de annyira mély álla-potok azok, amikor alkotok – nem szeretem a felszínes-séget –, hogy nagyon megvisel egy-egy alkotási folya-mat. Amikor megírok egy művet, utána egy ideig úgy érzem, hogy egy hangot se szeretnék többet leírni; túl-zottan meggyötör. Aztán ahogy egy kicsit távolabbról tudom már nézni, mit sikerült létrehozni, elhalványul-nak az alkotás kínjai, és újra kedvet kapok. A másik, ami miatt húzódozom tőle, hogy életvitelszerűen folytas-sam: nagyon magányos dolog a zeneírás. A karmester-ségnek is van magányos oldala, de a zeneszerzés nagyon rideg tud lenni. Ha nem pusztán technikailag nézem az alkotási folyamatot – ami önmagában is sok, mire kita-lálom, leírom a hangokat –, az ember magán átprésvéle hangulatokat, képeket megpróbál valamit megalkotni; ez olyan, mint egy nehéz szülés. Lehet, hogy másnál nem így történik, de nekem mindig ilyen.

■ *A vezénylés során, koncertek után nem szokta érezni ezt az érzelmi hullámmzást, a kiüresedést?*

– Koncertek után sokszor éreztem, de az elmúlt pár évben már nem olyan mértékben. Ez a jó értelemben vett rutin; ennyi feladat mellett nem is engedhetem meg magamnak, hogy ilyen-olyan állapotba kerüljek. Bármilyen fáradt vagyok, a vezénylés közben mindig kell kom-munikálni, hallani, látni, figyelni, koncentrálni; nem hatalmasodhat el rajtam semmilyen más jellegű érzés, vagy a külvilág. Csak az adott mű van az adott helyzet-ben, térben. A saját művek bemutatója kicsit más, olyan-kor azért jobban megvisel egy-egy előadás, akár pozitív,

akár negatív értelemben. Februárban a vonósnégyesem bemutatója után napokig eufóriában voltam. Lenyűgöző, ahogy életre keltette az Accord Quartet! Az is egyszerű érzés volt, amikor a Dohnányival mutattuk be az éppen elkészült V. szimfóniámat. De olyan is volt már, amikor egy bemutató hatására egy napig nem lehetett hozzám szólni. Szóval nem egyszerű...

■ *Miért tartja magányos dolognak a karmesteri feladatokat?*

– A felkészülésre gondolok; amikor otthon, vagy éppen a vonaton tanulom a műveket, egy-egy szakasszal sokszor tíz-tizenöt órát szöszölök; ez nagyon sok idő. Aztán a zenekar előtt már ki tudom nyitni azokat az ajtókat, amiket előzőleg magamra csuktam; ha jól fogadják, akkor még többet ki tudok fejezni. És persze egyedül állok előttük; ez egy társasjáték, ami nem zajlik kétszer egyformán. Érzékenynek kell lennem a közegre, nekik meg arra, hogy milyen impulzusok jönnek belőlem. Ha más a fogadtatás, nekem is váltanom kell, hogy jól tudjak velük dolgozni. Nem akarok diktatórikusan meghatározni dolgokat, inkább segíteni próbálok, hogy kialakuljon az együtthangzás, a szándékok egyfelé tartanak. Ha nem így történik, más módszert kell kitalálnom hozzá. Állandóan gondolkozom, töprengek, hogy mivel tudok segíteni, hogy az Adott Mű szólaljon meg.

■ *Van olyan zenekar, amely közelebb áll a szívéhez?*

– Igen, szerencsére több ilyen együttes van, a Miskolci és Szolnoki zenekarok mellett Szegeden például ott-hon vagyok. Most legutóbb nagyon jó volt velük muzsikálni. Ha választhatok, próbálok különleges darabokat hozni. Ők eddig nem játszották Prokofjev III. szimfóniáját. Ez egy nehéz nyelvezetű darab, sokszor talán zavaró a maga zajos, félelmetes, agresszív frázisaival. Elmeséltem, hogy a mű a Tüzes angyal opera zenei anyagából készült. Az opera egy középkori történetet dolgoz fel látomásokkal, szürreális képekkel. Sokat dolgoztunk az arányokon, a lényeges részek kiemelésén. Amikor meghallották, megértették és kinyílt számukra ez a transzcendens dimenzió, óriási élmény lett a végeredmény – úgy vélem, mindenkinek. Az év elején az Opera társulatával is debütáltam, az Erkel Színházban vezényeltem Marschner: A vámpír című darabját. Ez a mű nem hangzott el a XIX. század óta a teljes formájában Magyarországon. Én egy operavizsgán találkoztam vele, ahol egy keresztmetszetet adtak elő belőle. Az Operaház szándéka szerint most teljes egészében színre vittük a darabot. Minderre két üllőpróbát és három próbát kaptam. Az előadás végül nagyon különleges lett; borzasztóan gyorsan kellett összerakni, ami hatalmas feladat volt mindannyiunk számára. Az olyan darabok, amik nem a repertoár részei, mindig nehezebbek. Nagyon jó visszhangja volt a bemutatonak, vissza is hívtak az Operába. Büszke voltam rá, hogy a legkényesebb kritikákban is dicséző szavak jelentek meg az előadásról.

■ *Szívesen vezényel kortárs zenét?*

– Valahogy megtalálnak ezek a feladatok. Én az örült ötletektől sem szoktam elzárkózni; ha visszaadok egy koncertlehetőséget, az inkább amiatt fordulhat elő, hogy nem fér bele az időmbe.

■ *A karmesterverseny óta több felkérést kap?*

– Igen, most nagyon sok feladatom van, bár korábban is voltak hasonló periódusaim. Amit csak lehet, szívesen vállalok. Szerencsére Miskolcra olyan támogatást kapok, amiért nem tudok elég hálás lenni – ez a bizalom adja meg a lehetőséget arra, hogy koncert-karmesterként is sokat dolgozhassak. Ez a nyitottság egészen egyedi, és nagyon jó érzés.

■ *Amikor megjelent a karmesterverseny kiírása, azonnal úgy döntött, hogy elindul?*

– Mikor kiírták, épp nem fértem bele a megjelölt korcsoportba. Nem is gondoltam rá többet – de egy fél év múlva újból ránéztem a kiírásra. Meglepve tapasztaltam, hogy megváltoztatták a dátumokat, így én is beleférek. Még akkor sem voltam biztos benne, hogy elindulok, de végül úgy gondoltam, nem hagyhatom ki, hiszen pont úgy változtak a feltételek, ahogy nekem jó – kinyílt előttem a lehetőség. 2011-12 körül sokat versenyeztem: ott voltam Londonban a Donatella Flick versenyen, ahová 400-ból húsz jelöltet hívtak meg, ugyanebben az évben részt vehettem a Malko versenyen, ahol Lorin Maazel volt az elnök. Dirigálhattam Luzernben a Tavaszi Fesztivál kurzusán, ahová 180 jelentkezőből hét került be. Ez az időszak emberpróbáló volt, de aztán 2012-ben elkezdtem itthon rengeteget dolgozni – többek között állandó karmester vagyok Szolnokon –, így a versenyzés abbamaradt. Azt gondoltam, a Solti verseny még egy szép lehetőség a megmérettetésre. Az elődöntő nagyon jól sikerült, a középdöntőben is jó feladatot kaptam – jól éreztem magam a pódiumon.

■ *Hogy érzi: a döntőben is sikerült a produkciója?*

– Igen. Ezen rengeteget gondolkodtam utána – nem éltem a változtatás jogával. Megtehettem volna, hogy darabot cserélek, de úgy gondoltam, a Debussy: Tenger nagyon szép feladat. Most sem cserélném le. Nehezebb, mint a többi mű. Én ahhoz vagyok szokva, hogy konkrét darabokra kapok felkérést. Általában nem nagyon lehet válogatni. Ha egy mű esetleg nem áll hozzám közel, azt is meg kell tanulnom, azzal is feladatom van. A Tengert ráadásul nagyon szeretem.

■ *Ön a döntő előtt azt nyilatkozta, hogy csak a dobogó jelent igazi sikert. Csalódott volt, amiért nem sikerült a dobogóra állnia?*

– Persze, és nem is kicsit! Mielőtt azonban válaszolnék, hadd pontosítsam: azt mondtam, hogy aki idáig eljut, annak a számára az az igazi siker, ha felállhat a dobogóra. Visszatérve a kérdésre: a rossz érzés el fog

múlni. A dolgok jó oldala, hogy tíz koncertfelkérést kaptam, és Ferencsik pálcáját. Ezek hatalmas eredmények! Ha az első helyről az ember a negyedikre csúszik, az olyan, mintha elrontana valamit. Semmit nem rontottam el! Csak a próbán éreztem magam kellemetlenül: 45 percem volt dolgozni a zenekarral egy 26 perces művön. Ez egy nehéz helyzet, azt éreztem, hogy erre a darabra itt és most több idő kellene. Nem tudtam mindennel foglalkozni, amivel kellett volna, azt sem tudtam, mit emeljek ki hirtelenjében. Biztos, hogy a Háry János szvit, ami minden magyar zenekarnál repertoárdarab, más a muzikusok számára is. Túl nagy különbség volt a darabok között. Talán ezért is nyertek a Kodály-művek vezénylői; máshogy szól a zenekar egy jóval ismeretebb nyelvezetű, mondhatnám: anyanyelvi anyagon. Mindezt végiggondolva nem lehetek elkeseredve, de akkor azért el voltam.

■ *Ennek ellenére nem akarta elcserélni a darabot?*

– Nem. Én szerettem volna egy komoly, nehéz művet vezényelni a döntőben. Ha a Háry szvitet húzom, akkor valószínűleg nehezebbre cserélem. A Dohnányitól is megváltam volna, a többi darab a kezemben maradt volna.

■ *Ön szerint mennyire tanítható a vezénylés? Szívesen foglalkozna ezzel?*

– Igen, szívesen kipróbálnám magam ebben a feladatkörben, bár a karmesterség csak részben tanítható. A tanárok feladata, hogy felhívják a figyelmet azokra az erősségekre, amikkel egy-egy karmester-jelölt rendelkezik. A személyiség érése, és a változások a fontosak, továbbá a zenei formák megértése és a stílusokban való jártasság. Ha valakinek megjelenik egy különleges adottsága, a tanár dolga azt erősíteni – mert utána jönni fog a kéz! A jó tanár sokat segít leküzdeni a gátlásokat, esetleges ügyet-

lenségeket is. Jelen pillanatban a kisfiamat, Ármint tanítom erre-arra, aki éppen 21 hónapos: hozzáteszem, talán én még többet tanulok tőle... Fantasztikus kisfiú!

■ *Milyen tervei vannak a közeljövőre?*

– Egy érdekes feladat vár most a Színházban Miskolcon; az Egy óra versek közt sorozatban fogok zongorán improvizálni az elhangzó költeményekhez hatvan percen keresztül két művész társammal úgy, hogy nem beszélünk meg előtte semmit. Egy másik izgalmas kihívás az opera-beavató sorozat újabb része. Ezeket a beavatókat 2013 óta én rendezem, mesélem és vezénylem. A sorozatot azért hoztuk létre, hogy a különböző korosztályoknak – kisiskolástól a gimnazistáig – adjunk valami fogódzót ahhoz, hogy megértsék és be tudják fogadni a komolyzenét, azon belül is az operát. Ezt úgy kell elképzelni, hogy a szóbeli magyarázatokon túl komoly operai élményben részesítjük a hallgatóságot. Hozzájárul a látvány, a fények, a zenekar és a jelmezes énekesek. A magyarázatok mindig tartalmazznak társművészeti hivatkozásokat képek vetítésével, versekkel és a zenei nyelvezet konkrét gesztusainak értelmezésével is. Néha egy-egy szóhoz kapcsolódik egy-egy érzelmi, hangulati változás, amit a zenével lehet igazán, abszolút időben kifejezni. Ezeken túl számomra a zene és az opera hatása a legfontosabb; sokszor elég egyetlen személyes benyomás ahhoz, hogy befogódóvá tegyünk valakit. Nem könnyű, de megkerülhetetlen feladat; a zene lényegének megértéséhez közelebb kell vinni a fiatalokat. Csak akkor lesz értő közönség húsz év múlva a hangversenyeken, ha most felkeltjük a diákok érdeklődését az előadások iránt! Egészen más felkészülést igényel az Operafesztivál nyitókoncertje: Bartók három színpadi művét fogom dirigálni, ami elképesztően nagy feladat, de legalább akkora megtiszteltetés.

Mechler Anna

Liszt Ferenc díjasok a Magyar Rádió Művészeti Együtteseiben

Idén március 15-én a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek két művésze is az egyik legrangosabb zenei előadóművészeti kitüntetésben, Liszt Ferenc-díjban részesült. Pad Zoltán, a Magyar Rádió Énekkarának karnagya és Oláh Vilmos hegedűművész, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának hangversenymestere e jeles elismerés háttéréről beszélt a Zenekar újság számára.

■ *Mit jelent ez a kitüntetés az életművében, mely fiatalosága ellenére nagyon gazdag?*

– Hatalmas megtiszteltetés, borzasztóan boldog voltam, hogy kissé váratlanul, de megkaptam. Tíz éve dolgozom immár Magyarországon napi szinten profi együttesekkel, kezdetben a Kodály Kórusral Debrecen-

ben, majd negyedik éve a Magyar Rádió Énekkarával, s mindenkor arra törekszem a munkámban, hogy az énekesek ki tudják bontakoztatni a bennük rejlő képességüket és tehetségüket. A Liszt Ferenc-díj emellett azért is fontos számomra, mert nagy csodálója vagyok a névadónak, sok koncertet dirigáltam, ahol Liszt művei áll-